

**ПОСИЛЕННЯ
КОНСОЛІДАЦІЇ
СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ
НА ШЛЯХУ ВСТУПУ
УКРАЇНИ ТА РЕСПУБЛІКИ
МОЛДОВА ДО
ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 жовтня 2024 року

УДК 316+339.94
ББК 60.5+66.4

Соціологічна асоціація України
Південноукраїнське відділення САУ
Державний вищий навчальний заклад
**«Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.
Д. Ушинського»**
Кафедра філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Національний університет «Одеська юридична академія»
Факультет психології, політології та соціології
Universitatea de Stat din Moldova
Institutul de Cercetări Juridice, Politice și Sociologice
Centrul Sociologie și Psihologie Socială al ICJPS
Asociația Sociologilor și Demografilor din Republica Moldova

**«ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО
СОЮЗУ»**

МАТЕРІАЛИ

Міжнародної науково-практичної конференції

17-18 жовтня 2024 року

Видавничий дім
«Гельветика»
2024

*ПОСИЛЕННЯ КОНСОЛІДАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА ТА РОЛІ
ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ НА ШЛЯХУ ВСТУПУ УКРАЇНИ
ТА РЕСПУБЛІКИ МОЛДОВА ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ:*
МАТЕРІАЛИ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

Рецензенти:

Інна ГОЛУБОВИЧ, докторка філософських наук, професорка, завідувачка кафедри філософії Одеського національного університету імені І. І. Мечникова;

Лілія ЯКОВЛЕВА, доктор політичних наук, професор, професор кафедри соціології Національного університету «Одеська Юридична Академія».

Рекомендовано Вченою радою Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського».

Протокол № 5 від 28.11.2024 р

Редакційна колегія:

Відповідальний редактор – **Олена ЛІСЕЄНКО**, д. соц. н., професор, професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), голова Південноукраїнського відділення САУ, Україна

Члени редколегії:

МОКАНУ Віктор, д. соц. н., директор Центру соціології та соціальної психології Інституту правових, політичних та соціологічних досліджень Державного університету Молдови, керівник Асоціації соціологів і демографів Республіки Молдова, Республіка Молдова

БОРІНШТЕЙН Євген, д. філос. н., професор, завідувач кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського» (м. Одеса), Україна

ПЕТІНОВА Оксана, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

АТАМАНЮК Зоя, д. філос. н., професор кафедри філософії, соціології та менеджменту соціокультурної діяльності Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського», м. Одеса, Україна

Посилення консолідації суспільства та ролі людського капіталу на шляху вступу України та Республіки Молдова до Європейського Союзу : матеріали міжнарод. наук.-практ. конф. (м. Кишинев- м. Одеса, 17-18 жовтня 2024 року) / за ред. д. с. н., проф. Лісеєнко О. В. – 138 с.

Матеріали конференції представлені в авторській редакції мовою оригіналу

© Південноукраїнське відділення Соціологічної асоціації України, 2024

© Асоціація соціологів та демографів Республіки Молдова, 2024

ЗМІСТ

МОCANU Victor, МОCANU Ion	CERCETAREA CALITATIVĂ A RELAȚIEI DINTRE SĂNĂTATE ȘI REZILIENȚA SOCIALĂ ÎN REPUBLICA MOLDOVA QUALITATIVE RESEARCH ON THE RELATIONSHIP BETWEEN HEALTH AND SOCIAL RESILIENCE IN REPUBLIC OF MOLDOVA.....	7
ЯКОВЛЕВ Денис	КОНСОЛІДАЦІЯ ШЛЯХОМ КРЕАТИВНОСТІ. РОЛЬ СЕРЕДНЬОГО КЛАСУ У ПІДВИЩЕННІ СТІЙКОСТІ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА	15
МОCANU Angela	INFLUENȚA STRATIFICĂRII ASUPRA REZILIENȚEI SOCIALE THE INFLUENCE OF STRATIFICATION ON THE SOCIAL RESILIENCE	18
ПОДШИВАЛКІНА Валентина	ЗМУШЕНА МІГРАЦІЯ УКРАЇНЦІВ ЯК ФАКТОР БЕЗПЕКИ ТА ІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ.....	25
ЛОБАНОВА Алла	ЛЮДСЬКИЙ КАПІТАЛ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВІЙНИ: ОСНОВНІ ВИКЛИКИ І ШЛЯХИ ВІДНОВЛЕННЯ	28
KNYZHNIAK Larysa	SAFE INTELLECTUAL COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN THE CREATION AND IMPLEMENTATION OF HUMAN CAPITAL IN THE PROCESS OF EUROPEAN INTEGRATION	31
ТРУШЕВИЧ Ганна	СПРИЙНЯТТЯ ОБРАЗУ ЛІДЕРА ВОЄННОГО ЧАСУ УКРАЇНЦЯМИ КРЕАТИВНОГО КЛАСУ: КОМУНІКАЦІЙНИЙ ВПЛИВ	33
КАМЕНСЬКА Тетяна	РЕАГУВАННЯ СОЦІОЛОГІЧНОЇ НАУКИ НА СУЧАСНІ ЗМІНИ В УКРАЇНІ	36
КАЛАШНІКОВА Людмила	МІСІЯ СОЦІОЛОГІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ : ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	38
БОРІНШТЕЙН Євген	СОЦІОКУЛЬТУРНЕ БАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ БЕЗПЕЦИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ	41
PETINOVA Oksana, MAZUR Julia	CIVIL SECURITY IN THE CONTEXT OF DISINFORMATION AND PROTECTING AGAINST SOCIAL RISKS AND STRENGTHENING THE RESILIENCE OF SOCIET	44

завдяки сучасним кібертехнологіям утворюються суттєві зміни щодо суб'єкт-об'єктних відносин навколо соціальних дій та процесів.

Таким чином дослідження сучасних соціальних явищ та феноменів спонукає соціологів до пошуку нових дослідницьких технологій. Перш за все, на наш погляд, особливої уваги потребує до себе соціальна структура, на якій базується соціальна диференціація та корелюються данні кількісних досліджень. Наприклад в Німеччині після Другої світової війни у якості показників соціального статусу респондентів вивчалися їх владно-керівної позиції. Тобто в анкеті запитували не про місце роботи, не про посаду, не про вид діяльності, а про те, як робота респондента пов'язана з наданням розпоряджень іншим співробітникам.

І сучасних умовах війни, і після її закінчення, ми стикнемося з тим, що визначальними будуть якісь показники участі у військових подіях, відомості про евакуацію, про виїзд за кордон у якості біженців, та інше.

Дискурс війни ще довго буде основним в керівництві суспільством і в суспільних науках, таких як політологія, соціологія, історія, міжнародні відносини, правові науки та ін. Перш за все цей дискурс буде визначатися результатами закінчення війни. Але безпосередньо для соціології вже виникла проблема «тенденційності» в бік політичної кон'юнктури і буде продовжуватись після завершення військових подій. Тенденційність присутня як в сфері трактовки понять, так в аналітиці об'єктів та предметів дослідження. Соціологи вже зараз відсторонюються від деяких дослідницьких методів, оскільки вони втрачають свою адекватність і цілям досліджень (тобто спрямовані не на нові знання, а на перейменування вже наявних знань), а також втрачають адекватність об'єктам досліджень (є невалідними і не надають достовірну інформацію про об'єкт).

Людмила КАЛАШНИКОВА,

доктор соціологічних наук, професор

Криворізький державний педагогічний університет

МІСЯ СОЦІОЛОГІЇ В УМОВАХ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ : ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Питання про місце і роль соціології ніколи не втрачало своєї актуальності, у першу чергу, зважаючи на її величезний практичний потенціал, що реалізуються через здійснення безпосереднього впливу на процеси прийняття управлінських, політичних, соціально-економічних рішень різного різня. Використання соціологічної інформації дозволяє не лише глибоко проаналізувати стан громадської думки, а й відстежити динаміку її змін, тим самим, забезпечуючи налагодження двостороннього зв'язку між

владою і суспільством задля стійкого функціонування і розвитку останнього. Проте в умовах російсько-української війни діяльність фахівців-соціологів радше слід визначати, як екстремальну соціологію, оскільки поряд із мирною соціальною реальністю вивчення потребують й дійсні військові дії та їх можливі наслідки. Відмінними рисами такої екстремальної соціології є відсутність чітких меж між воєнним та мирним життям з огляду на ступінь залученості населення до військових дій, їх тривалість та інтенсивність, а також наявність комплексу всеохоплюючих загроз і небезпек, які складно піддаються прогнозуванню. Не менш значимими детермінантами є милітаризація суспільної свідомості, централізація влади, ручне управління гуманітарної сфери й утиск демократичних інститутів. Таким чином, в умовах військових дій, значення соціології лише зростає, а перед фахівцями-соціологами постає питання розробки, апробації нових методів вивчення громадської думки в екстремальних умовах, забезпечення контролю та якості прикладних соціологічних досліджень, теоретичного обґрунтування зміни соціального порядку функціонування суспільства, що переживає кризу внаслідок тривалих воєнних дій.

Перш ніж окреслити проблеми реалізації професійної діяльності соціологів в умовах війни, слід схарактеризувати наявні складнощі перебігу соціальних подій у кризовому українському суспільстві. Ідеться про загальний депресивний фон життєдіяльності українців, для якого властиві: загальна напруженість соціальних відносин, а подекуди їх розрив внаслідок вимушених переміщень, постійних життєвих втрат; високий рівень тривожних очікувань і страхів; соціально-політична, фінансово-економічна та особистісна невизначеність; полярність життєвого простору, що визначається бажанням повернення до стереотипів мирного життя в умовах відносного затишшя військових дій на противагу намірам вижити за будь-яку ціну під час масованих обстрілів житлових кварталів, відтак гіперактивність динамічно замінюється на стан сковуючого страху, апатії, покірності обставинам; надмірний потік негативної інформації, чисельні медійні маніпуляції, призводять до гальмування процесів критичного осмислення дійсності й т. ін.

Відтак, ці обставини призводять до звуження переліку стратегічних соціологічних завдань, серед яких переважають оперативні огляди подій, ситуативні аналітичні узагальнення щодо соціальної проблематики, оцінювання ефективності діяльності медіа, відстеження змін рівня довіри до влади, діагностування соціального самопочуття населення тощо. Натомість в організаційному плані проблеми соціологів множаться у геометричні прогресії і пов'язані вони, передусім, із відсутністю офіційних статистичних даних щодо чисельності населення внаслідок як зовнішньої, так і внутрішньої міграції, недоступністю потенційних інформантів у прифронтових зонах та на окупованих територіях, дефіцитом досліджень за участі окремих цільових груп, зокрема біженців, вимушених переселенців, кадрових військових,

добровольців, представників правоохоронних органів, очільників окупаційної влади, ополченців, колаборантів та ін. Звісно, окремо слід наголосити увагу на необхідності забезпечення безпекових умов польового етапу роботи задля убезпечення працівників соціологічних агенцій, адже проведення телефонних чи онлайн-опитувань на окупованих, прифронтових територіях малоефективні через низьку якість телефонного зв'язку, відсутність Інтернет-з'єднання, неможливість убезпечення анонімності респондентів.

Обмеження використання традиційної кількісної методології досліджень на мега- і макрорівнях вивчення українського суспільства актуалізує запровадження якісних досліджень на мезо- і мікрорівнях, що дозволяє збір та аналіз соціальної інформації щодо процесів налагодження зв'язків у трикутнику «влада-військові-суспільство» на рівні територіально-поселенських спільностей, форм громадянської активності населення на місцях, буденних практик взаємодії в екстремальних умовах, особливостей життєзабезпечення, наявного психоемоційного стану, стресостійкості тощо.

З іншого боку, бракує об'єктивної оцінки подій на мега- і макрорівнях, що дозволило б оцінювати ефективність впливу донорської допомоги міжнародного співтовариства на перебіг воєнних дій, а також реального ставлення російського суспільства до політики влади. Відтак, проведення таких досліджень посилює значення глобального системного вивчення воєнних конфліктів, сприяло б розширенню міждисциплінарних пошуків, реалізації комплексних порівняльних досліджень. Також доречно наголосити на необхідності залучення міжнародних організацій до розробки норм міжнародного гуманітарного права щодо надання соціологам представницьких повноважень, аналогічних до журналістських, які, будучи прикріпленими до військових частин, перебуваючи у зоні конфлікту або інших екстремальних умовах, мали б змогу виконувати функцію включеного пасивного спостерігача для об'єктивної оцінки ситуації.

Узагальнюючи, зазначимо, що місія соціології в умовах російсько-української війни має бути не лише локальною, а й глобальною, більш динамічною і оперативною задля можливості реагувати на швидкі зміни соціальної дійсності, ресурсозберігаючою – сприяти мобілізації людських ресурсів, розробляти технології стабілізації суспільних відносин з метою укріплення життєздатності і життєстійкості суспільства, міждисциплінарною – для убезпечення прогностичної діяльності щодо перебігу подій в окремих гуманітарних сферах та своєчасного реагування на небезпеки, загрози і ризики, діалогічною – допомагати налагодженню комунікації як зі світовою громадськістю, так і сторонами військового конфлікту.

Євген БОРІНШТЕЙН,

*доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри філософії,
соціології та менеджменту соціокультурної діяльності
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний
університет імені К.Д. Ушинського»*

СОЦІОКУЛЬТУРНЕ БАЧЕННЯ СТРАТЕГІЙ БЕЗПЕЦИ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Характеризуючи сучасне суспільство можна відзначити, що системні перетворення, що відбулися останнім часом були вельми різноспрямованими і багато що змінили в соціокультурній картині світу.

Значні трансформації відбулися в системі суспільного життя, яка не тільки функціонує на межі постмодерну і метамодерну, а й відчуває тиск тоталітарно-авторитарних утворень, які прагнуть докорінно змінити демократичний світопорядок.

Безумовно це позначилося і на системі безпеки як суспільної, так і особистої. Аналізуючи сьогоdnішній стан системи безпеки, слід зробити безперечний висновок про те, що громадяни в більшості країн, враховуючи російську агресію і прояви геноциду з боку терористичного об'єднання «Хамас» не можуть, повною мірою, відчувати себе захищеними від різного роду зазіхань на найбільшу цінність – цінність людського життя. Сплеск терористичної активності, екстремістські прояви, пов'язані з насильством і масовими заворушеннями, свідчать про недостатню ефективність діяльності міждержавних організацій (типу ООН) і державних інститутів, покликаних забезпечити безпеку життя, здоров'я і власності членів сучасного суспільства.

Окремо слід констатувати той факт, що в сучасному світі інститути безпеки характеризуються значним обсягом не тільки проведених теоретичних досліджень, а й нормо - і законо - творчих ініціатив. Однак, вжиті заходи не дають скільки ні будь оптимістичних результатів. Проблема безпеки продовжує залишатися однією з найбільш актуальних для світової спільноти.

На наш погляд, однією з детермінант, що визначають дану тенденцію, є недостатнє дослідження соціокультурного змісту рівня сприйняття суспільною свідомістю актуальності справжньої проблематики і, як наслідок, нехтування такими значущими цінностями сучасної людини як Мораль і Емпатія. Вимагають більш поглибленого вивчення умови взаємозалежності рівня правової культури і механізмів формування поведінкових стереотипів членів суспільства, ступеня їх участі в агресії, виявленої державами і терористичними організаціями по відношенню до членів світової спільноти.

Осмилення принципів формування механізмів ефективно забезпечує безпеку суспільства, має глибокі теоретичні та методологічні підстави, багаторічну історичну ретроспективу. Так, загальнотеоретичні аспекти